



# Cursus De Levende Tuin 2

2018-2019



# Cursus De Levende Tuin 2

## ACHTERGRONDINFORMATIE



### Doelgroepen

Niveau 2, 3 en 4 leerlingen, keuzedeel, huidige groenprofessionals.

### Algemene leerdoelstellingen

De cursus heeft een drieledige doelstelling:

1. vergroting van de bewustwording van de meerwaarden van De Levende Tuin;
2. vergroting van de handelsbekwaamheid om een levende tuin aan te leggen en in stand te houden;
3. in staat zijn om de meerwaarden van De Levende Tuin uit te dragen.

In het kort gaat het erom dat de cursist na afloop:

- met andere ogen naar een tuin kijkt;
- weet waarom hij/zij iets doet (bewustwording);
- weet hoe dit moet worden gedaan;
- weet hoe dit naar de klant (en overige betrokkenen) kan worden gecommuniceerd:

### Achtergrond

Deze cursus is een vervolg op en verbreding en verdieping van de eerdere cursus De Levende Tuin behorende bij de basishandleiding uit 2010. In de eerste handleiding ging het over particuliere tuinen met aandacht voor de vijf thema's Bodem, Water, Dieren, Voedsel en Energie. In 2010 zaten we nog midden in een "Stenen Tijdperk", sindsdien is er veel veranderd rondom groene leefomgevingen. (Actuele) wetenschappelijke informatie en inspirerende praktijkvoorbeelden zijn handig geordend in de vernieuwde handleiding De Levende Tuin versie 2. Het aantal thema's en mogelijkheden voor groene oplossingen is sterk uitgebreid. Naast particuliere tuinen geeft De Levende Tuin nu ook inspiratie voor groen bij bedrijven, in de zorg, het onderwijs, de woningbouwsector en in de openbare ruimte. Daarom is deze vernieuwde cursus **De Levende Tuin 2** ontwikkeld.

Wat is een levende tuin en hoe maak je die? Met het concept De Levende Tuin wil Branchevereniging VHG laten zien dat naast het genieten van een tuin ook andere maatschappelijke en economische waarden belangrijk zijn. Dit geldt dan niet alleen voor de bezitter van de tuin, maar ook voor de samenleving. Zo draagt de levende tuin bij aan een grote variatie van planten en dieren, een verbeterde luchtkwaliteit, verkoeling, de opvang en aanwezigheid van water en het genieten van het voedsel uit eigen tuin. Een woning in een groene omgeving is meer waard dan in een verharde omgeving. Groen bij bedrijven draagt bij aan een positieve uitstraling voor het aantrekken van personeel en vrijwilligers. Dat geldt ook voor de zorg. Op groene schoolpleinen wordt minder vaak gepest. Ten slotte biedt de tuin voor kinderen vaak het eerste contact met de natuur. In een levende tuin kunnen kinderen heerlijk spelen en allerlei beestjes en plantjes ontdekken.

Deze cursus is bedoeld om cursisten vertrouwd te maken met het concept van De Levende Tuin 2, waardoor ook hun handelsbekwaamheid rondom dit concept toeneemt. Het gaat hierbij vooral om een gedragsverandering. In plaats van de beeldkwaliteit van een tuin wordt de functionaliteit daarvan leidend bij ontwerp, aanplant en beheer.



© Branchevereniging VHG (vhg.org) / Kim van der Leest (kimvanderleest.nl)



### De meerwaarden van De Levende Tuin

De 18 meerwaarden van De Levende Tuin zijn verdeeld over 4 pijlers **MENS**, **NATUUR**, **KLIMAAT** en **ECONOMIE**. Het gaat erom dat de cursist inziet dat bijvoorbeeld door aandacht te hebben voor de thema's Temperatuur, Water of Luchtkwaliteit er een bijdrage kan worden geleverd aan Klimaat.

De thema's staan niet toevallig naast elkaar. Zo staat het symbool voor Bodem naast dat van Water en van Voedsel /Bloemen. Er is een relatie tussen de Bodem en Water. En een gezonde bodem geeft gezonde planten met bloemen en vruchten. Dit is weer goed voor de Biodiversiteit. Een veilige omgeving leidt tot hogere vastgoedwaarde, Baten. Een omgeving waar men kan Bewegen leidt tot Ontmoeten en meer Veiligheid. Gebruik van Duurzame materialen geeft minder Onderhoud. Geuren, Kleuren en Geluid hebben een effect op Ontspannen. Wat weer een effect heeft op onze Productiviteit/Leerprestaties. Alles hangt met elkaar samen. De bedoeling van deze cursus is ook meer bewustwording van de onderlinge samenhang van deze thema's. Om vervolgens te gaan voor een meer integrale duurzame benadering van ontwerp, aanleg en onderhoud van een tuin.



### Deskundigheid

Met De Levende Tuin etaleert de groenprofessional zijn of haar groene kennis en creativiteit. De Levende Tuin is niet zomaar wat verharding, water en een boom. Het gaat erom hoe en welke beplanting, verharding en water met elkaar zijn verbonden.

Vergroenen is actueel. De vraag naar deskundige vergroeners zal steeds groter worden. Een "klimaathovenier", "natuurhovenier", "menschhovenier", "economisch hovenier" of wellicht "integraal groenprofessional". Een tegeltuin of versteende omgeving kan immers ook door anderen worden aangelegd.

### Sortimentskennis en multifunctionele beplanting

Het gaat er bij De Levende Tuin om hoe je slimme beplanting kunt inzetten om groen zijn verschillende functies zo goed mogelijk te laten vervullen. Dit betekent voor de groenprofessional dat het beschikken over een goede sortimentskennis zowel in de breedte als in de diepte essentieel is. Welke beplanting is geschikt voor het binden van fijnstof of andere luchtverontreiniging? Welke beplanting is goed voor meer vogels, bijen of vlinders in de tuin? Welke beplanting kan goed tegen perioden van wisselend droogte en dan weer natte voeten? Welke eetbare beplanting is allemaal geschikt voor een kleine stadstuin? Welke bomen zijn geschikt voor schaduw voor geparkeerde auto's? Hoe kan groen het ervaren van omgevingslawaai verminderen?

### Voorlopige opzet

De cursus is voor dit moment digitaal en modulair opgezet in mappen. Naast de map De Levende Tuin Algemeen is er voor elke opdrachtgever en elk thema een aparte map. Hierin zit bijvoorbeeld de bijbehorende info/het hoofdstuk uit de handleiding, informatie van Manifestpartners De Levende Tuin, lesmateriaal van derden, digitale klikbare mindmaps per opdrachtgever, mogelijke gastsprekers, interessante links & video's en opdrachten (*zie het overzicht 'Alle documenten op een rij' in deze folder*).

Docenten zijn vrij deze informatie naar eigen inzicht als lesmateriaal te gebruiken. Aan het eind van 2018/2019 zal deze cursus geëvalueerd worden en naar behoefte worden aangevuld en eventueel naar wens in ook een papieren versie worden omgezet. De eindopdracht is een verplicht onderdeel.

### Duur

De cursus is modulair opgezet. Dat wil zeggen: de docent heeft zelf de mogelijkheid om thema's minder of meer uitgebreid te behandelen. Afhankelijk van de doelgroep kan men kiezen voor een andere tijdsinspanning.

### Beoordeling

Door middel van een presentatie van de eindopdracht. Hiervoor wordt een cijfer gegeven dat minimaal voldoende moet zijn. Ook de twee tussenstappen om te komen tot het eindresultaat tellen mee (*zie document 'Beoordelingsformulier'*).

### Eindopdracht

De rode draad voor de gehele cursus is de eindopdracht: omvorming van een bestaande situatie in een levende tuin. Deze wordt stapsgewijs opgebouwd (*zie document 'Eindopdracht beschrijving'*).



### **Toegevoegde waarde**

Het volgen van deze cursus is zinvol voor de cursist binnen het vakgebied. Na het volgen van deze cursus ontvangt de cursist een branchecertificaat 'De Levende Tuin'.

### **Docentenprofiel**

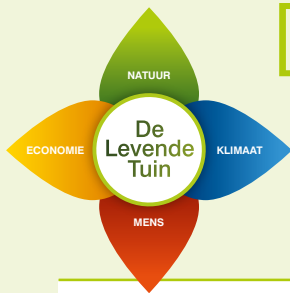
De rol van de docent voor deze cursus is cruciaal! Daarom is het voor teamleiders en leidinggevenden van belang goed te screenen op docenten. Uit de evaluatie van pilotcursussen is gebleken dat het succes van de cursus echt staat of valt met een goede docent.

Belangrijke kenmerken van de docent zijn:

- enthousiasme voor en grote affiniteit met kennis van het concept 'De Levende Tuin versie 2';
- inhoudskundig in brede zin (hoeft geen specialist te zijn);
- praktijkgericht, koppeling kunnen maken tussen theorie en praktijk;
- cursistgericht, koppeling kunnen maken tussen wetenschap en belevingswereld van de cursist;
- goede contacten met bedrijven en instellingen; voor deze cursus wordt daar veel contact mee gezocht;
- ondernemend en organiserend vermogen. Het organiseren van deze cursus eist ondernemerschap van de docent. Denk aan het regelen van gastsprekers, excursies, wisselende werkvormen, praktijkvoorbeelden, etc.



# Cursus De Levende Tuin 2



## ALLE DOCUMENTEN OP EEN RIJ

### DE LEVENDE TUIN ALGEMEEN

[Bladerbare versie handleiding](#)

#### INLEIDING PRESENTATIE

[Korte presentatie De Levende Tuin](#)  
[Aanklikbare mindmaps Opdrachtgevers](#)  
[Kennisquiz presentatie](#)  
[Kennisquiz vragenlijst Cursist](#)  
[Kennisquiz vragenlijst antwoorden Docent](#)

#### INLEIDING TEKST

[Waarom deze handleiding?](#)  
[Hoe goed is een levende tuin?](#)  
[Uitleg symbolen en thema's](#)  
[Meerwaardentabel](#)

#### HULPMIDDELEN

[Vergroeningsbloem](#)  
[Toelichting Vergroeningsbloem](#)  
[Bloemkaart](#)

#### EINDOPDRACHT

[Laatste cursusdag](#)  
[Eindopdracht beschrijving](#)  
[Beoordelingsformulier](#)  
[Beoordeling presentatie](#)

#### PARTNERS

[Info Manifestpartners De Levende Tuin](#)

### PARTICULIER

#### INLEIDING

[Info hoofdstuk Particulier](#)  
[Mindmap Particulier](#)

#### OPDRACHTEN

[Foto voortuin vergroenen](#)  
[Foto achtertuin 1 vergroenen](#)  
[Foto achtertuin 2 vergroenen](#)  
[Foto gevel vergroenen](#)  
[Vergroeningsbloem](#)

#### ONDERZOEK

[Tuinbeleving onder Tuinbezitters](#)  
[Factsheet Groen en Wonen](#)

#### MEER INFORMATIE

[Verder internet, video](#)  
[Infographic rainproof tuin](#)

### BEDRIJF

#### INLEIDING

[Info hoofdstuk Bedrijf](#)  
[Mindmap Bedrijf](#)

#### OPDRACHTEN

[Foto bedrijfsterrein vergroenen](#)  
[Foto bedrijf dak vergroenen](#)  
[Foto bedrijf gevel vergroenen](#)  
[Vergroeningsbloem](#)

#### ONDERZOEK

[Factsheet Groen en Werken](#)

#### MEER INFORMATIE

[Verder internet, video](#)  
[Artikel Weleđa bedrijfstuin](#)

### ONDERWIJS

#### INLEIDING

[Info hoofdstuk Onderwijs](#)  
[Mindmap Onderwijs](#)

#### OPDRACHTEN

[Foto schoolplein vergroenen](#)  
[Waterbergen op jouw schoolplein](#)  
[Vergroeningsbloem](#)

#### ONDERZOEK

[Factsheet Groen en Leren](#)  
[Factsheet IVN Natuur&Gezondheid](#)  
[Groene Schoolpleinen](#)

#### MEER INFORMATIE

[Verder internet, video](#)  
[Tips ontwerp schoolplein](#)  
[Beplanting voor het schoolplein](#)  
[Educatieve planten op het plein](#)  
[Suggesties halfverharding speelterrein](#)

### ZORG

#### INLEIDING

[Info hoofdstuk Zorg](#)  
[Mindmap Zorg](#)

#### OPDRACHTEN

[Foto Zorg versteend vergroenen](#)  
[Ziekenhuis voorbereiding gesprek Cursist](#)  
[Ziekenhuis voorbereiding gesprek Docent](#)  
[Ziekenhuis gesprek Cursist](#)  
[Ziekenhuis gesprek Docent](#)  
[Temperatuur Zorg Zonnescherm Cursist](#)  
[Temperatuur Zorg Zonnescherm Docent](#)  
[Vergroeningsbloem](#)

#### ONDERZOEK

[Factsheet Groen en Herstellen](#)

#### MEER INFORMATIE

[Verder internet, video](#)  
[Ontwerpen met groen voor gezondheid](#)

### OVERHEID

#### INLEIDING

[Info hoofdstuk Overheid](#)  
[Mindmap Overheid](#)

#### OPDRACHTEN

[4 foto's wijk en winkelen vergroenen](#)  
[Vergroeningsbloem](#)

#### ONDERZOEK

[The Green City Guidelines](#)

#### MEER INFORMATIE

[Verder internet en voorbeeldprojecten](#)

### WONINGBOUW / VvE

#### INLEIDING

[Info hoofdstuk Woningbouw-VvE](#)  
[Mindmap Woningbouw-VvE](#)

#### OPDRACHTEN

[Foto woningbouw dak vergroenen](#)  
[Woningbouw Hundertwasser](#)  
[Vergroeningsbloem](#)

#### ONDERZOEK

[Tuinbeleving onder Tuinbezitters](#)  
[Factsheet Groen en Wonen](#)  
[Woningwaarde](#)

#### MEER INFORMATIE

[Woningbouw voorbeeldlocaties](#)

# ECONOMIE



## ONDERHOUD

### INLEIDING

[Info handleiding Onderhoud](#)

### OPDRACHTEN

[Onderhoud aanleg](#)  
[Gazon onderhoudsvriendelijk Cursist](#)  
[Gazon onderhoudsvriendelijk Docent](#)  
[Gazon goedkoop Cursist](#)  
[Gazon goedkoop Docent](#)  
[Robotmaaier Cursist](#)  
[Robotmaaier Docent](#)  
[Dilemma 1 Dode boom](#)  
[Dilemma 2 Gazon met klaver Cursist](#)  
[Dilemma 2 Gazon met klaver Docent](#)  
[Dilemma 3 Schoffelen Cursist](#)  
[Dilemma 3 Schoffelen Docent](#)  
[Dilemma 4 Verwaarloosde tuin Cursist](#)  
[Dilemma 4 Verwaarloosde tuin Docent](#)  
[Vergroeningsbloem](#)

### MEER INFORMATIE

[Verder internet, video](#)  
[Onderhoud en beheer schoolplein](#)



## BATEN

### INLEIDING

[Info handleiding Baten](#)

### OPDRACHTEN

[Baten berekenen verschillende tuinen Cursist](#)  
[Baten Functionele beplanting 1 Cursist](#)  
[Baten Functionele beplanting 2 Docent](#)  
[Baten Functionele beplanting 2 Cursist](#)  
[Baten Functionele beplanting 2 Docent](#)  
[Onderhoud Gazon goedkoop Cursist](#)  
[Onderhoud Gazon goedkoop Docent](#)  
[Vergroeningsbloem](#)

### MEER INFORMATIE

[Verder internet, video](#)

# KLIMAAT



## WATER

### INLEIDING

[Info handleiding Water](#)

### OPDRACHTEN

[Verwerken hemelwater Cursist](#)  
[Vijver Cursist](#)  
[Vijver Docent](#)  
[Natuurzwemvijver Cursist](#)  
[Natuurzwemvijver Docent](#)  
[Waterbergen Particulier Cursist](#)  
[Waterbergen Particulier Docent](#)  
[Waterbergen Knipvel](#)  
[Waterbergen School Cursist](#)

### MEER INFORMATIE

[Verder internet, video](#)  
[Rainproof infographic stad](#)  
[Rainproof infographic tuin](#)  
[Tips bestrating](#)  
[Tips droge tuin](#)  
[Tips goot](#)  
[Tips natte tuin](#)  
[Tips regenwatervijver](#)  
[Tips reliëf](#)  
[Afstroom hemelwater](#)



## TEMPERATUUR

### INLEIDING

[Info handleiding Temperatuur](#)

### OPDRACHTEN

[Functionele beplanting Cursist Groep](#)  
[Functionele beplanting Docent](#)  
[Temperatuur isolatie](#)  
[Temperatuur Zonnescherm Cursist](#)  
[Temperatuur Zonnescherm Docent](#)

### ONDERZOEK

[Dak-en gevelgroen](#)

### MEER INFORMATIE

[Verder internet, video](#)  
[Stadsbomen voor de toekomst](#)  
[Beplanting zonnige tuin](#)  
[Beplanting schaduwtuin](#)



## LUCHTKWALITEIT

### INLEIDING

[Info handleiding Luchtkwaliteit](#)

### OPDRACHTEN

[Opdracht afvangst fijnstof mos Cursist](#)  
[Opdracht afvangst fijnstof mos Docent](#)  
[Opdracht bomen 1 Cursist](#)  
[Opdracht bomen 1 Docent](#)  
[Opdracht bomen 2 Cursist](#)  
[Opdracht bomen 2 Docent](#)  
[Opdracht gevelgroen fijnstof Cursist](#)  
[Opdracht gevelgroen fijnstof Docent](#)  
[Opdracht groene gevel Parijs](#)

### ONDERZOEK

[Bomen verademing stad](#)

# NATUUR



## BODEM

### INLEIDING

[Info handleiding Bodem](#)

### OPDRACHTEN

[Kunstmest](#)

[Potgrond Cursist](#)

[Potgrond Docent](#)

### MEER INFORMATIE

[Verder internet, video](#)



## VOEDSEL/BLOEMEN

### INLEIDING

[Info handleiding Voedsel/Bloemen](#)

### OPDRACHTEN

[Opdracht eetbare haag Cursist](#)

[Opdracht plukborder Cursist](#)

### MEER INFORMATIE

[Verder internet, video](#)



## BIODIVERSITEIT

### INLEIDING

[Info handleiding Biodiversiteit](#)

### PRESENTATIES

[Levende Tuin Bijen en beplanting](#)

[Levende Tuin Vogels](#)

[Educatieprogramma De wilde bij](#)

### OPDRACHTEN

[Vogel, vlinder, bijvriendelijk balkon](#)

[Bijensterfte](#)

[Natuurzwemvijver Cursist](#)

[Natuurzwemvijver Docent](#)

[Vergroeningsbloem](#)

### MEER INFORMATIE

[Verder internet, video](#)

[Handboek Vogelbescherming](#)

[Tips vogels in de tuin](#)

[Database bijvriendelijke beplanting](#)

### GASTSPREKERS

[Gastspreekers NBV](#)

[Vlinderstichting](#)

[Vogelbescherming](#)



## EDUCATIE

### INLEIDING

[Info handleiding Educatie](#)

### OPDRACHTEN

[Vogelvriendelijk schoolplein](#)

### ONDERZOEK

[Educatieve planten schoolplein](#)

### MEER INFORMATIE

[Verder internet, video](#)



## DUURZAME MATERIALEN

### INLEIDING

[Info handleiding Duurzame Materialen](#)

### OPDRACHTEN

[Duurzame innovatie Cursist](#)

[Levende omheining Cursist](#)

[Wat is er aan de hand in de wereld](#)

### ONDERZOEK

[Ontwerp materialen Doorsnee Tuin](#)

[Ontwerp onderhoud Doorsnee Tuin](#)

[Ontwerp materialen Levende Tuin](#)

[Ontwerp onderhoud Levende Tuin](#)

[Vergroeningsbloem](#)

### MEER INFORMATIE

[Verder internet, video](#)

### GASTSPREKERS

[Gastspreekers](#)



# Cursus De Levende Tuin

ALLE DOCUMENTEN OP EEN RIJ



# MENS



## ONTMOETEN

### INLEIDING

[Info handleiding Ontmoeten](#)

### OPDRACHTEN

[Opdracht bedrijfstuin Cursist](#)

### ONDERZOEK

[Factsheet Groene en Wonen](#)

### MEER INFORMATIE

[Verder internet, video](#)



## PRODUCTIVITEIT

### INLEIDING

[Info handleiding Productiviteit](#)

### OPDRACHTEN

[Opdracht werk en leerplek Cursist](#)

### ONDERZOEK

[Factsheet 1 Groen en Leren](#)

[Factsheet 2 Groen en Werken](#)

### MEER INFORMATIE

[Verder internet, video](#)



## VEILIGHEID

### INLEIDING

[Info handleiding Veiligheid](#)

### ONDERZOEK

[Giftige planten voor kinderen](#)

[Keuren van speeltoestellen](#)

### MEER INFORMATIE

[Verder internet, video](#)



## BEWEGEN/SPELEN

### INLEIDING

[Info handleiding Bewegen](#)

### OPDRACHTEN

[Foto schoolplein versteend vergroenen](#)

[Vergroeningsbloem](#)

### ONDERZOEK

[Keuren-speeltoestellen](#)

[Suggestie halfverharding schoolplein](#)

[Tips ontwerp schoolplein](#)

[Tips tegengaan speelerosie](#)

### MEER INFORMATIE

[Verder internet, video](#)



## ONTSPANNEN

### INLEIDING

[Info handleiding Ontspannen](#)

### OPDRACHTEN

[Opdracht Yoga tuin Cursist](#)

### ONDERZOEK

[Factsheet Groen en Herstellen](#)

### MEER INFORMATIE

[Verder internet, video](#)



## GELUID

### INLEIDING

[Info handleiding Geluid](#)

### OPDRACHTEN

[Tuin langs drukke weg Cursist](#)

[Tuin langs drukke weg Docent](#)

### ONDERZOEK

[Informatieblad groen en geluid](#)

[Klimplanten op geluidschermen](#)

### MEER INFORMATIE

[Verder internet, video](#)



## GEUR

### INLEIDING

[Info handleiding Geur](#)

### OPDRACHTEN

[Terras Cursist](#)

[Terras Docent](#)

### MEER INFORMATIE

[Verder internet, video](#)



## KLEUR

### INLEIDING

[Info handleiding Kleur](#)

### OPDRACHTEN

[Veranda cursist](#)

[Veranda docent](#)

[Uitzicht zieken ouderen Cursist](#)

[Uitzicht zieken ouderen Cocent](#)

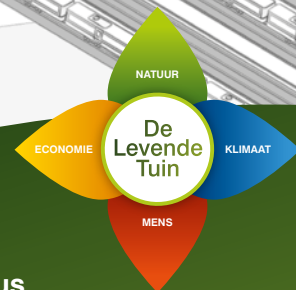
### ONDERZOEK

[Factsheet Groen en Herstellen](#)

### MEER INFORMATIE

[Verder internet, video](#)





### **Samenstelling cursus**

Kim van der Leest  
Jeroen Zijlmans, VHG

### **Klankbordgroep**

Peter Hofstede, Zone College  
Cees de Jong, Melanchton / Lentiz Onderwijsgroep  
Imelda Kloosterman, Wellantcollege  
Dick Meijerink, Lentiz Onderwijsgroep  
Jan Maarten Visser, Aeres  
John Van Weenen, Lentiz Onderwijsgroep

*In opdracht van Branchevereniging VHG*

### **Met medewerking van**

NL Greenlabel en Tuinbranche Nederland



**Branchevereniging VHG**

De Molen 30  
3994 DB Houten  
Postbus 1010  
3990 CA Houten  
T: (030) 659 55 50  
E: info@vhg.org  
www.vhg.org

Kijk voor de  
complete handleiding  
'De Levende Tuin 2'  
op [www.vhg.org](http://www.vhg.org)



**wellantcollege**  
||

**zone** ● college

